

Kapitali 4 – Kulturi

Pilersaarusiornermut atatillugu avatangiisit nalilersornerat

SMV 2010 nalunaarusiaq

**Namminersorlutik Oqartussat ataanni
aluminiumik suliniuteqarnermut atatillugu
SMV pillugu suleqatigiissitanit suliarineqartoq**

Namminersorlutik Oqartussat
Nuuk, juli 2010

Imarisat allattorsimaffiat

1.0 Eqikkarnera	3
1.1 Aallaqqaasiut.....	5
1.3 Inerniliineq	6
 2.0 Nunap immikkoortuani itsarnisarsiornikkut nalunngisat	 9
2.1 Kalaallit Nunaanni piffissat kultureqarfiusut	10
2.2 Inuit itsarnitsat (Saqqaq aamma Kalaallit Nunaanni Dorset)	11
2.3 Qallunaatsiaat	13
2.4. Inuit nutaat (Thule-kulturi).....	13
2.5 Europamiut nalaat	17
 3.0 Nunap assingi ilanngussat	 19

Kapitali 4 Kulturi

Maniitsup timaani Tasersiap eqqaani aamma Nuup Kangerluani erngup nukissiorfiliorfissani SMV-mik nalilersuineq itsarnitsanut tunngasoq

1.0 Eqikkarnera

Kitaata nunap timaata assiliornera kulturikkut eqqaassutissat nalunaarsorneqarnerat eqqarsaatigalugu ataatsimut isigalugu assut ajorsimavoq – qallunaatsiaqarfiit eqqaassanngikkaanni.

Ukiut 10 missaanni kingullerni ilisimatuut suliaqarnerat aamma minnerunngitsumik ALCOA-p suliniutaanut atatillugu misissueqqaarnerit maanna ingerlasut qanganngortut pillugit ilisimasat assut siuariartissimavaat. Kulturikkut eqqaassutissat qanoq amerlatigineri (nunaqarfiit aamma pilersissimasat allat) pillugit siumut ilimagisatta ilarpassui naammatsillugit eqqortinneqarsimapput. Pisut ilaanni nunat isikkui oqaluttuat, oqaluppalaat oqaluttuatoqqallu allanneqarsimasut aamma nunat assingi annikitsunik allaat ilanngussisut aqutigalugit uumassuseqalersinneqarsimappullusooq, tamarmik qanganngortut misilittagaannik misigisimasaannillu ingerlatitseqqiillutik.

Itsarnisarsiuup oqaluttuarisaaneq pillugu nunap isikkua tamarmiusoq suli paasiuminartunngortissinnaanngikkallarpaa, taassuma ilaa annertoq inuit itsarnitsat nalaanni Thule kulturimut toqqaannartumik attuumassuteqarani illuni, kisianni qimerluuisartumut misilittagalimmut nalunanngilaq paasissutissarpas-suarnik aallerfissaqarmat nunap isikkuata oqaluttuarisaaneranut namminermut aammalumi kulturikkut oqaluttuarisaanermut tamarmut ukiut 4.400 matuma siorna nunasisunit siullerniit 1900-kkut ingerlangaatsialereernerat tikillugu sinerissami malittarineqarsinnaasumut ilanngussisunik.

Paasissutissat amerlanerpaartaat Thulekulturimit pisuupput, imalu aperinngitsoorneq ajornarpoq – naak-uku inuit itsarnitsat? Tassaavoq paasissutissat tammannginneranni apeqqutit pingaarutillit amerlasuut ilaat ataaseq paasisariaqartoq.

Nuup eqqaani Tarsartuup Tasersua (6g) Nuup eqqaanut tamatumalu oqaluttuarisaanerani immikkuullarissumik ineriartorfiusimasumut atasumik oqaluttuarisaanermi pingaaruteqarpoq. Tasersiaq (7e) Kitaata qeqqanut Atammimmiit/ Maniitsumiit Qeqertarsuup Tunua tikillugu oqaluttuarisaanermi imminermi pingaaruteqarpoq.

Misissuinerit eqqissisimatitsineq pillugu Inatsisartut inatsisaat naapertorlugu ingerlanneqarsimapput ALCOA-millu imaluunniit ALCOA aqutigalugu aningaasalersorneqarsimallutik. Inussuit, tupertoqqat 1800-p kingornanit pisut aamma inunnit pilersitat ukiut 100 inorlugit pisoqaassusillit minillugit itsarnitsat nalunaarsorneqartut tamarmik eqqissisimatitsineq pillugu inatsit malillugu isumaminik eqqissisimatitaapput. Itsarnitsat taakku tamarmik Nunatta Itsarnitsanik Toqqorsivianut ilanngunneqarsimapput. Nalunaarusiat tuluit oqaasii atorlugit allassimasut pigineqarput nalunaarusiarlu eqikkaasoq kalaallit oqaasii aamma qallunaat oqaasii atorlugit allanneqarsimasoq pigineqarluni.

Nalunaarsukkat amerlasoorpassuit maanna katersorneqarsimasut kingunerisimavaat kalaallit kulturikkut eqqaassutissanik ingerlatsinerup oqaluttuarisaanerani aatsaavissuaq nunap immikkoortuata ilaani angeqisumi, ukiut arlerlugit inuit gruppiannit allanngorneqanngitsumit, suliatigut suleqatigisat ilisimatuutut sammivilinnik misissuiartorsimasut ilanngussineri ilanngullugit, paasissutissat nutaat nutarsarneqarsimasut aamma asimut ornigulluni sulineq tunngavigalugit kulturikkut oqaluttuarisaanermi aamma kulturikkut nunap isikkuaani erligisat pillugit missingersuusiorterup ataatsimoortup angisuup pisinnaasimanera.

Gruppi taassumap nalilersuineri aallaavigalugit aamma oqallinneq suliamut tunngasoq annertoq pereerlugu paasinarsivoq Tasersiap eqqaani nuna nunatut imaannaanngitsumik annertoqisumillu oqaluttuarisaanillit saqqumisuusoq, ilisimatusarfigisassatut, ingerlatitseqqitassatut, nunap isikkua aamma kusanassuserpalaarnera eqqarsaatigalugit tamakku imminni Sisimiut/Maniitsup eqqaani Nunarsuarmioqatigiit Kingornussassaattut innersuussuteqarnermi ilaasussaagaluarsimanera tunngavilerlugu. Tamanna NKA-p pisorta qarfimmu malugeqqusimavaa.

Tamatuma kinguneraa nunap immikkoortua taanna kulturikkut oqaluttuarisaanermi eriagisassaqaarneq pissutigalugu eqqissisimatinneqartussatut innersuunneqarnissaanut piumasaqaatit sinnerlugit allaat naammatsissimammagit. Ingerlatsineq taama ittoq Katersugaasiviup nammineq ingerlappaa.

Naak Tarsartuup Tasersua (6g) qarsussineq pitinnagu, taama pisoqassappat, qularnaartariaqartunik angisuunik pitsaassuseqaraluaq kulturikkut oqaluttuarisaanermi erligisat ataatsimut eqqarsaatigilluarnerat eqqissisimatitsinissat amerlanerusut eqqarsaatigissagaanni Tasersuup pingaarneruneranik inerineqarput.

Taamaattorli Katersugaasiviup uparuarpaa naasorissaasup illua asseqanngiluinnartog, oqaluffik iliveqarfillu Ujarassuarni Anaviup eqqaaniittut illersugaa-
nermik annerpaamik isumannaarneqassasut.

1.1 Aallaqqaasiut

Kangerlussuup aamma Nuup Kangerluata akornanni nunap timaa tassaavoq Kalaallit Nunaanni nunap timaata immikkoortua anginerpaaq isumalluuteqarnerpaaffiusorlu sinerissamiit kangerlunniillu qooqqut, kuuat tatsillu aqputigalugit pisariuallaanngitsumik orninneqarsinnaasoq.

Nunat aqqisa, nunaqarfiit, atuagaateqarnerup oqaluttuarisaanermut tunngasup, nunap assingisa pisoqqat, oqaluttuatoqqat oqalualaallu aamma itsarnisarsiuut misissuinerisa uppersarpaat nunap immikkoortua taanna itsarsuaaniilli nalerput tikillugu iluaqutigineqarsimasog, t.i. ukiut 4.000 - 4.400 ingerlanerini.

Nunap immikkoortuini taakkunani ataaseq kisiat minillugu annerpaartaat aluminiuliorfimmik imermit nukissiorfittai ilanngullugit pilersaaruteqarnermut atatillugu itsarnisarsiuut misissuineri aallartitinnagit iluamik ilisimaneqanngillat.

Suliaq ALCOA-mik kontrakteqarluni sulinertut ingerlanneqarsimavoq tassaalunilu VVM-imik aamma SMV-mik misissuinerit akornanniittoq akuleriissitaq.

2007, 2008 aamma 2009-mi alapernaarsuinerit ingerlanneqarsimasut sumiiffiit naluneqanngitsut pillugit ilisimasaniq nutaanik pilersitsisimapput aammalu sumiiffinnik amerlasuunik nutaanik eqqissisimatitanik pilersitsillutik. Aamma nunat nunaqarfigineqartut nunaqarfinnullu naleqqiunnerat pillugu mikinngitsumik ilisimasaqarfigineqalersimapput.

Nunat immikkoortortat uumassusillit assigiinngitsut pissuseqatigiinnerannik killeqarfilersorsimasut piffissat ingerlanerini eqimattanit kulturilinnit/ inuiaqatigiinnguanit (small-scale societies) qanoq iluaqutigineqartarsimanerannik paasininneq qangarsuaq sinerissami nunat immikkoortukkuutaani nunasseriaatsinik ilisimatuutut misissuinerit annertusiartortumik qitiulersimavoq, kisianni ilisimatuutut misissuineq ilaatigut nunap timaaniit paasissutissanik tamatigut tamaanaartunik killilerneqarsimavoq.

Suliaq assaanertaqanngitsumik ornigulluni sulinertut ingerlanneqarsimavoq nunap immikkoortui pineqartut alapernaarsornerisigut. Suliap tamatumap iluani aamma suliniutini allani inunnik nunanik pineqartunik ilisimasaqartunik apersuinerit pisimapput aammalu radiokkut apersuinerit qangali pisimasunik,

filminik, assinik, saqqummersitanik, ullorsiutinik, nalunaarutsianik il.il. paasissutissanik pissarsiortoqarsimalluni.

Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu piffissami tassani aamma tyskit/danskit/kalaallit ilisimatuutut misissuillutik suliniutaannut itsarnisarsiornermut tunngasumut (SOAP) peqataasimavoq, ilaatigut Isuata timaani nuna misis-sorsimallugu. Suliniummi ingerlatsisup Clemens Pasdap inussiarnersaarluni suliniummit tassannga paasissutissanik attuumassuteqartunik atugassip-paatigut, taakkulu nalunaaruteqarnernut ilanngunneqarsimapput.

1.2 Inerniliineq

Inuit itsarnitsat (K.i.s. ukioq 2.400 – K.i.k. ukioq 200)

Inuit itsarnitsat nunap timaani inuusimanerat suli sumiiffinnut ikitsuinnannguanut killeqarpoq.

Pisoqaassusilersuinerni pisoqaanersaat ukiut 4.000 missaannik pisoqaassuse-qarput. Sinerissami nunalittarneq ukiut 500-ngajaat taanna sioqqullugu aallartis-simavoq. Pilersitat pisoqaassusilikkat ikitsunnguusut Saqqaq kulkurimit pisuup-put. Kalaallit Dorset kultureqarsimanerat qularnaatsumik suli paasineqanngilaq.

Inuit itsarnitsat pilersitaat najorsimasaallu ataasiakkaat nutaat Tasersiap (7e), Isuup Tasiata (7d) aamma Tarsartuup Tasersuata (6g) eqqaanni saqqummer-simapput. Taamaakkaluaq inuit itsarnitsat pillugit ilisimasat tamangajammik suli sinerissami nunaqarfinnit pisuupput. Nunap timaani nunaqarfiit ilapittuuta-simapput kisianni tupinnaqaaq taama annikitsigisunik saqqummertoqarsimam-mat. Tasersiami inuit itsarnitsat pilersitaannik "ipisimasunik" nassaarnerup takutippaa ukiut kingulliit 2.-3.000-ngajaat erngup qummut killinga qullarsiman-ngipput ukiut 2.-3.000 ingerlanerini tatsip naqqa kinnerit ujaranngorneri peqquti-galugit qullarsimassasoq.

Inuit itsarnitsat pilersissimasaat nalunaarsorneqartut pilersissimasunik allanik peqarsimaneranik takusinnaanngisatsinnik takussutissaasinnaapput. Ilimagine-qarpoq paasissutissat amerlanerusut/ pilersitat amerlanerusut erngup iluani isertugaassasut, naasartut ataanni imaluunniit Thule kulturip illukuisa pisoqaannginnerusut ataanni.

Inuit itsarnitsat kulturiata Kitaagut ingerlasimanera pillugu paasissutissaq nutaaq sunaluunniit paasinninnissamut assut pingaaruteqasaaq. Kalaallit Nunaanni kulturit pisoqaanersaat aamma qanoq aaqqissorsimanerat pillugit ilisimasat assorsuaq amigaataanerat suli ajornerulersinneqassaaq kuunni, tatsini nunaqarfigisinnaasimasaat qaqugorsuarmut aserorneqarpata.

Qallunaatsiaat (1000 - 1350 K.i.k.)

Pilersitat nutaat Qallunaatsiaanut qularnaatsumik tunngatinneqarsinnaasut nassaarineqarsimanngillat. Ujarassuarni Anavimmi qallunaatsiaat oqaluffitoqaata iliveqarfitoqaatalu eqqaa paasissutissanik asseqanngilluinnartunik imaqarsorinarpoq taannalu pissutigalugu akornusersornegassanngilluinnarlutik. Illukut eqqaanni qanoq pinerit issut qaleriinnerannik sunniisut aamma/imaluunniit issut qaleriinnerisa imermik akoqassusiannik allanngortitsisut assaanernik annertuunik akisoqisunillu kinguneqartitsissapput.

Thule-kulturi (1300 – 1900 K.i.k.)

Thulekkormiut kitaata qeqqani 1300-p missaaniit inissipput. Nunap timaani takussutissat siulliit 1200-kkunneersuupput. Pisoqaassusilersuinerit amerlanersaat 1500-1600-kkunneersuupput. Pisoqaassusiliinerit nutaanerusut teknikkikut tatiginanngillat kisianni najoqqutat 1900-qalereernerata tungaanut nunamik iluaqutiginissimanermik takussutissiipput.

Nunap timaani kulturikkut eqqaassutissat Thulekkormiuneersut assigiinngisitaarnerullutillu immaqalu aamma maannamut ilisimaneqarnerminngarnit nunap immikkoortuinik immikkoortitaarinerullutik. Najoqqutat ima amerlatigaat sinerisami nunallu timaani pilersitseriaatsit qanoq ittuussusii aammalu nunaqarfiit assigiinngitsut sukumiisumik misissornerisigut nunap timaani nunasseriaatsinut takusinnaasatsinnut pissutaasut sunniutaasullu paasinarsarnissaat ajornassanngikkaluarmat, tassunga ilaallutik illulioriaatsit immikkuullarissut pilernerat siammarternerallu.

Tasersiaq (7e) tassaavoq nuna kulturilik imaannaanngitsoq ataasiakkaartunik amerlasuunik pilersitaqartoq aammalu nunaqarfiit angisuut katitikkat 3 manna tikillugu suli takuneqarsimanngitsumik asseqanngitsumillu kulturikkut oqaluttuarisaanikkut ingerlarngit arlallit paasinarsarnissaannut ilippanaateqarluni, tassunga ilaallutik nunassittarnerup immikkuullarissup pileqqaarnera nunallu timaani naleqqussariaasii oqalulluni ilisimasat, misilittakkat ullutsinni pigineqartut, kulturikkut eqqaassutissat piusut, sumiiffiit aqqi, nukissat aamma nunap isikkua ataatsimut ataqatigiilersinnerisigut paasinarsarnissaannut ilippanaatit.

Tarsartuup Tasersua (6g) nunap timaata angisuumik maannalu tunngavilersugaalluartumik iluaqutigineranik takussutissaqarpoq, amerlasuunik kusanartunik nunaqarfeqarluni, illut immikkuullarissut qaarajuttumik ilusillit, ilerrit, inussuit il.il. Ataatsimut isigalugu Tasersiaq peqarnerulaarpoq.

Maniitsup eqqaani *aatsitsiviliorfissaq* immikkut ittunik kulturikkut eqqaassutis-saqanngilaq. *Kabelit aqqutissaat* ataasiakkaanik kulturikkut eqqaassutis-saqarpoq kisianni pilersitsinissamut kissaatit eqqissisimatitsineq pillugu inatsimmut piviusunik kalluarfeqanngilaq.

Maniitsup/Sisimiut eqqaanni aamma 1900 missaata tungaanut Nuup eqqaani Thule kulturip ineriartornera qallikkut assigiippasipput kisianni assigiigatik. Taamaammat Kitaani Inuit oqaluttuarisaanerannik paasinninnissamut pingaar-poq nunap immikkoortui taakku marluk tamarmik siunissami ilisimatuutut misissuinissani assut pingaartillugit ilaatinnessaat imminnut naammaquser-soramik. Kulturikkut eqqaassutissat nalunaarsorsimasut nunap timaanik ukiut 4.000-ngajaat ingerlaneranni allanngorartumik iluaqutiginnissimaneq upper-narsarpaa.

Misissuinerit paatsuugassaanngitsumik tikkuagaat tassaapput

- 1) Tasersiaq ukiut 4.400 ingerlaneranni nunap timaata iluaqutiginerata paa-sinarsarnissaanut paasinissaanullu nunap immikkoortoraa ilumut pingaar-nerpaajusoq.

Tassaavoq Kalaallit kulturikkut nunaataat asseqanngitsaq.

- 2) Tasersiaq nunalu kangimut aamma avannamut kangimut sanilianiittoq tassaavoq ilisimatusarnermut atasunik iluatinnartorpassuarnik pilik, nunamik kulturikkut oqaluttuarisaanermik aamma kulturikkut nunamik imaannaan-ngitsumik naleqalersitsisoq.

Ilisimatusarnikkut aamma misigisaqarnikkut nalinga assut angivoq.

- 3) Anaviup eqqaani nuna qallunaatsiaqarfiuvoq asseqanngitsaq
Ilisimatusarnikkut aamma misigisaqarnikkut nalinga assut angivoq.

- 4) Tarsartuup Tasersua (6g) tassaavoq inuit nutaat piniariartarfiat angisooq pingaartorlu, Tasersiami nunassiffiusimasunit allaanerusumik oqaluttuari-saannikkut peqannguatsiarunartoq.

Ilisimatusarnikkut aamma misigisaqarnikkut nalinga angivoq.

1900-miit Europamiut nalaat

Taanna oqaatigilluaannarlugu nipaassusermigut najuuppoq imaluunniit nunami sunniutit suunngitsut aqqutigalugit, annermik tupeqarfikut aqqutillu.

Nunap isikkua

Ullumikkut qanga pisimasut nunap nalitsinni isikkuaani ujartorpagut kisianni kulturikkut eqqaassutissat qarsunneqarsimasut nalunarunnaarsippaat akisaria-qakkanik apeqquteqartoq inuup nunami qanoq iliortarsimaneq inuullu nunamut qimassimasai paasissagaanni. Kuuit ingerlaffitik allanngortissimavaat? Tatsini

kuunnilu erngup killingi piffissat ingerlanerini qanoq allanngortigisimappat? Naasartut pissusaat allanngorsimanerluni: suna pissutigalugu aamma qanga? Piffissaq ilaqarnerluni sioqqanik perserfiusunik? Anorip sammivia aalaakkaa-simanerluni? 1300-qarnerniit 2000-kkut aallartilaarnerannut silaannaap allanngorneri nunap isikkuanut qanoq sunniuteqarpat il.il.

Misissueriaatsit pinngortitamik ilisimatusarnermut tunngasut amerlasuut atulertariaqarput piffissap ingerlanerani isumalluutit allanngornerat aamma nunat isikkuisa allanngornerat pitsaanerusumik paasissagaanni tamakkulu nunap iluaqutigineranut nallersuunniassagaanni.

Teknikkit ilaat atulertariaqartut ilagaat ujarassiuutut, naasorsiuutut, uumasorsiuutut misissueqqissaarinerit DNA-mik misissueqqissaarinerit saniatigut, taanna nunaqarfinni saanikortaqaanngitsuni aamma inuit timaannik soqaanngitsuni piniakkat suussusersinerinut atorneqassanganneqarpoq, tamakku assersuutigalugu inuit itsarnitsat nalaannit pigineqaanngimmata, taakku nalaanniit saanikoqaranilu ilivitoqaanngimmat.

Nunap isikkuata oqaluttuarisaanerata misissornerata saniatigut Inuit kulturiannut immikkuullarissaq tassaavoq nunamut inooqatigiinnikkut pissutsip misissornissaanut periarfissaqarluarmat. Assersuutigalugu nunassittariaaseq atuisinnaanermut naluneqaanngitsumut naleqquppa? Inuiaat piniartartut katersisartullu allat assigalugit pinngortitap avatangiisaanut inooqatigiinnikkut aamma tarnip pissusaasigut atalluinnarsimapput.

Inunniit ilisimasat etnografiskiusut amerlasoorsuit ataqatigiissinnerat ilisimasat taakku kulturip nunat isikkuini malunniuttarneranut naleqqersuussinissamut periarfissarissaarluarpoq. Itsarnisarsiuut nunap timaaniit nalunaajaaterpassui atorlugit sinerissap nunallu timaata akornanni akerleriinneq Canadamiut Inuini ingammik Thulemiit ilisimasarsiornerit Tallimaasa ujarfissarsisaat maanna Kalaallit Nunaanni misissorneqarsinnaalerpoq.

2.0 Nunap immikkoortuani itsarnisarsiornikkut nalunngisat

Najoqqutat assigiinngitsunik qanoq ittuussusillit amerlasuut uppersarsarpaat nunat immikkoortui sivisoorsuarmik iluaqutigineqartarsimasut. Takussutissat pisoqaliartornertik ilutigalugu aanngasinnerulertarput, taamalu nassuiaruminaalinerusarlutik. Paasinninneq assigiinngisitaarnerpaaq najoqqutap assanneragut anguneqartarpoq, nalunaajaatit assigiinngisitaartorpassuit imminnut naleqqersuunnerisigut. Kisianni itsarnisarsiorluni assaanerit aserorterisuupput, allamillu toqqagassaqaavippat anginngitsoq kisiat assanneqartariaqarpoq misissueqqis-

saarinernillu aserorterisuunngitsunik naammaqusersorlugit. Nalunaarsuutit amerlassusii assaanani imaluunniit anginngitsumik assaalluni katersorneqar-sinnaasut alliartorusaarput teknikkikkut ineriartornerit peqqutaallutik.

Ukiut 3 ingerlanerini nunat immikkoortuinut itsarnisarsiuut nunat assiliorneri nutarsarneqarsimapput, maannalu immikkoortut 7e aamma 6g Kalaallit Nunaanni nalunaarsorluagaanerpaaunut ilaapput.

2.1 Nunat immikkoortuini misissorneqartuni piffissat kultureqarfiusut

Kalaallit Nunaat pingasoriarluni angisuunik inunnit nunasiartorfigineqarsimavoq europamiillu marloriarluni. Inuit Avannaa aqqutigalugu tikiuttarsimapput; europa-miut kujataata kimmut sineriaagut. Kitaata qeqqani ukiulersorneri imaapput:

<i>Inuit itsarnitsat</i>	<i>piffissaq miss.</i>	<i>Sumiissimappat?</i>
Saqqaq	2.400 K.i.s. – 800 K.i.s. sinerissami; timaani immanng.	
Kalaallit Dorset	800 K.i.s. – 200 K.i.k.(?) sinerissami; timaani soqanng.	

Inuit nutaat

Thule-kulturi	1300 K.i.k. – 1750 K.i.k. sinerissami; timaani assut
---------------	--

Qallunaatsiaat

Nordbo, Vesterbygden	985 K.i.k. – 1350 K.i.k. Nuup kangerlui kooruilu; qatsissuni soqanngilaq
----------------------	---

Nunasiaanerup nalaa / Europamiut nalaat

Thule kingusissoq / Nunasiaanerup nalaa	1721 K.i.k. – 1950 K.i.k. sinerissami Nuullu kangerluini; timaani assut
---	---

Nunasiaanerup nalaani oqaluasaat, unikkaat oqaluttuallu allattorneqarput. Piffisap tamatuma nalaani kalaallit nunat assingi imilersarissanillu qalipakkat oqaluasaanik oqaluttuanillu assiliartalersuisut pinngorput.

Jens Kreutzmann (1828-99) Kangaamiormiu aamma Aalut Kangermiu (1822-69) nassuiaasorsimapput, imilersarissanik qalipaasimallutik aamma nunap immikkoortui maani pineqarsimasut assiliorsimallugit taamalu annikitsunik pingaartunik ilanngussisimallutik.

Kingusinnerusukkut oqaluasaat nutaat nunap immikkoortuanut atalerput. Pisa-qarluarfiusartup aallaaniat ussatsippai taamaammallu oqaluttuarisaaneq pappi-

lissamik, aqerluusamik, filmiliummik assiliivimmillu aamma uppersaasorsor-neqarsimavoq.

2.2 Inuit itsarnitsat

Saqqaq-kulturi

Kalaallit Nunaannut nunasiartortut pisoqaanersaat ukiut 2.400 K.i.s missaani Saqqaq kulturimik taaneqarsimavoq. 800 K.i.s. missaani piuneeruppoq.

Inuit itsarnitsat najorsimasaat naniuminaakkajuttaqaat. Pilersitsisimanermut takussutissamininnguit sioqqanit naasartunillu qallivinneqarsimasinnaapput qallingajanneqarsimallutilluunniit. Sakkunit qimanneqarsimasunit saanikut aamma ammit qisuillu peerussimapput kisinngoruttutuallu tassaallutik sakkut ujaraasut aseqqukui.

Inuit itsarnitsat kulturiat inooriaasiallu pillugit paasissutissat sinerissami nuna-qarfiusimasuni assaanernit pisuupput.

Nunap immikkoortuani Sarfartoq-Tasersiaq Kangerlussuarmi Angujaartorfimmi nunaqarfikoq ataaseq angisooq naluneqanngilaq aamma Kangerlussuup kuja-taani nunaqarfikut mikisut 10-ngajaat pilersitsinertaqartut. Sannakut litiskiusut sakkullu aseqqukui nassaarineqarsimapput kisianni nunaqarfeqanngilaq killingi-ussaartunik attakulinnik uumassusilinnik imalinnik.

AMS-imik pisoqaassusiliinerit ikittunnguit 2.200 aamma 1.700 K.i.s. nunap timaaniissimanerannik takussutissiipput. Kangerlussuarmi sinerissami nuna-qarfik Angujaartorfik ilanngukkaanni nunap timaanik atuineq 1.300 K.i.s missaannut ingerlavoq. Pisoqaassusiliinerit taakku eqqortoq tamarmiusoq qulaarunangilaat Sisimiut Nuullu eqqaanni nunaqarfiit pisoqaanersaat ukiut 500 tamatuma kingorna aatsaat aallartikkamik ukiullu 900 aamma 500 akornanni Saqqaq kulturip Sisimiut aamma Nuup eqqaanniit piuneerunnera sioqqullugu naallutik.

Ilimanangilaq Saqqakkormiut ukiut ikinnerpaamik 1.000 nunap timaa ingalassimassagaat.

Taamaammat nunaqarfiit sinerissamut qanittut amerlasuut nunallu timaani nunaqarfiit ikittuinnaasut imminnut nallersuutinngivipput. Isumaliortaatsimut naleqqutissagaluarpog isumalioraanni inuit itsarnitsat nunaqarfikui amerla-nerusut nunap timaani tatsit kuuillu sinaanni issasut kisiannili imermit, issumit/sioqqanit/naasartunit imaluunniit nunaqarfikunit pisoqaannginnerusunit qaller-neqarsimallutik. Ilimagineqarpoq – naatsorsuutigineqarlunilu – assaasoqalissa-galuarpog paasissutissat nutaat arlallit takkukkumaartut.

Periarfissatuaq alla tassaavoq qatsinnerusumiissimassasut, tamakku misissuinnernut ilaasimannginnamik.

Nalunaarsuutit ikissusiat ima nassuiaanissaq orniginernerutippaat, Saqqakkormiut ataatsimoortut ikittuinnaasut kangerlunnut pulasimasut katersuuffiusartuni anginerusuni qooqqut kuuillu timaanut atasut paavini nunassittarsimallutik. Taakkunanngaanniit piniariarlutillu aalisariartarsimapput. Piniariat tatsit eqqaanni tammaarsimaarfiugallartunik pilersitsisarsimapput. Nassuiaanerup taassumap Saqqakkormiut nunap immikkoortuaniinneranni suna pissutigalugu nunap timaanik atuineq piffissamut sivikitsuinnarmut tunngatinneqarnersoq nassuiarsinnaanngilaa.

Nunap immikkoortuani Isuup Tasiani (7d) 2007-mi alapernaarsuinnermi inuit itsarnitsat nunaqarfikui arlariit nassaarineqarput.

Nunap immikkoortuani Tarsartuup Tasersuani (6g) maanna inuit itsarnitsat nunaqarfikui arlariit takussutissaqartinneqarput. Saqqaq kulturimeersuusorineqarput.

Nuup kangerluppassuini Saqqakkormiut nunaqarfikui angisuut ipput. Aasakkut katersuuttarfiusimarpasipput pasinarlunilu tamaanngaanniit nunap timaanut piniariartarsimassasut. Tupinnaqaaq Nunap Timaani takussutissat taama ikitsigimmata. Tasersiamisut isumaliuteqarnissamik periarfissiivoq.

Dorset kulturi

K.i.s. ukioq 1.000 qaangiuteriitsiartoq Dorset kulturi nutaaq Kalaallit Nunaannut pivog. Ukioq 100/200-p K-i.k. missaani tammarsorineqartarpoq. Sisimiut Nuullu eqqaanni Saqqaq kulturip siammarsimaffii assigai kisianni annertoqatiginagu. Ataatsimut isigalugu immamut samminerusimavoq.

Manna tikillugu Nunap Timaani nunaqarfikut Dorset kulturimeersut taamaallaat Kangerlussuup avannaani Aasivissuarni aamma Sarfartup qooruata akiani sumiiffiarannguami Malmqvist Sitemik taaneqartartumi nalunnginneqarput.

Kingornussat piusut Dorset kulturimeersut takuneqarsinnaasimanngillat. Kisianni Kangerlussuup killeqarfiunissaa ilimanangilaq; avannaani Dorset kulturi nunap timaani takussaavoq; kujataani takussaangilaq.

Inuit itsarnitsat nunaqarfikui Thule kulturip nunaqarfikuininngarnit qutsinnerusumi inissisimasinnaapput – imaluunniit atsinnerusumi! Nunap timaani sumiiffinni asserpianiissinnaapput – imaluunniit allaqqinnaani.

Inuit itsarnitsat nunaqarfinnik toqqaasarsimanerat nalaatsornerinnakkut pisarsimasannginnissaat qularineqanngilaq; sinerissami kangerlunnilu Saqqami aamma Dorsetimi nunaqarfiit akornat maligaqarsimarpasipput. Nunap timaani nunassittariaaseq aamma maligaqarsimannguatsiarpoq kisianni manna tikillugu takusinnaanissaanut nalunaarsuutit suli ikippallaarput.

2.3 Qallunaatsiaat

Qallunaatsiaat ukioq 985-ip missaani Islandimiit Norgemiillu pipput. Naasoris-saasut issittormiut taakku Kitaata Kujataani nunassipput. Nuup eqqaani = *Vesterbygden* Nuup kangerluata iluata tungaanut siammarsimapput naasoris-saasut illuliorlutik, oqaluffiliorlutik, iliveqarfiliortutik il.il. inuiaqatigiinni ukiuni akullertut ittuni ukioq 1350 K.i.k. missaanut ingerlasimasuni.

Qallunaatsiaat nunagisamit Norgemit Qatsissumi tutunniarnermik ilisimasaqar-luarsimapput, inussuit ataqatigiissillugit aaqqissuussat, nakkariat, isertorluni igeriarfissat il.il. atortarlugit.

Qallunaatsiaat attakui tamarmik assut tutunniartarsimanermik uppersaap-put. *Vesterbygden*imi sumiiffinni arlariinni inussuit atorlugit qallunaatsiaat piniar-taaserisimasaattut ikkunartut ersipput. Inussuit ataqatigiissillugit aaqqissuussat pisoqaassusileruminaatsupilussuupput piniariaatsillu aaqqissuussat allat Inun-nut nalinginnaasut saniatigut nanineqarsimanngillat. Pullatit eqqarsaatigalugit aamma taamaappoq, soorlu amaqqunut pullatinik taaneqartartut.

Qallunaatsiaat naasorissaasuisa illuat Ujarassuarni *Anavik*-mi kaajaluisaavoq katitigaq angisooq, oqaluffik iliveqarfilik aamma quit ujaqqanik qarmallit. Sanaartorfiusimasoq tamaat sivingaanguamiippoq. 1930-ikkunni aamma 1980-ikkunni misissuinerit takutippaat sumiiffik suli qallunaatsiaat kulturian-neersunik najoqqutassanik tigussaasunik asseqanngitsunik peqannguatsiarpoq. Sumiiffimmi tassani qanoq iliornerit sumiiffimmik akornusersuisinnaasut imaluunniit issut qaleriiaat imermik imaqarnerannik allanngortitsisinnaasut inerteqqutaalluinnarput.

Pilersitaq ataasiinnarlunniit qallunaatsianit pinngorsimasutut qallunaatsianil-lunniit atorineqarsimasutut qularnaatsumik atatinneqarsinnaanngilaq.

2.4 Thule

Thule kulturip inui maanna kalaaliusut siuaasaraat. Alaskamiit Canada aqqusaarlugu Kalaallit Nunaannut 1100-kkut ingerlaneranni anngupput, 1200-

kkullu ingerlaneranni Kitaatigut kujammut ingerlallutik, allat avannaqqutsillutik Tunumut appakaapput.

1500-p missaani Thulemiut ingerlaartut marluk naapipput. Tamatuma kingorna inuit aalajaallisarneq aallartippaat nunassittariaaseq nunap immikkoortuinut siammarterisoq kinguneralugu.

Aasakkut tuperni najugaqartarput, ukiukkut illuni ujaqqanik, arferit saanikuinik issunillu qarmagaasuni. Ukiumi illugineqartartut taakku tuperninngarnit nunamut qimassimasat sakkortunerutippaat, toqqimmi inuit itsarnitsat nalaat naallugu najugannaajusimmammata pingaarnert. Ilaatigununa assigiinngissuseq taanna pissutigalugu inuit itsarnitsat naninissaat taama ajornartigisoq taannalu ilutigalugu Thulekkormiut ukiisarfii mikisut angisuullu naniuminarlutik.

Nunap immikkoortuani pineqartumi Thule kulturi 1300-p missaaniit inissippoq ukiullu 400-500 ingerlanerini pilersitseriaatsini, nunaqarfiit aaqqissugaaneranni, atorluaaniarnermi qiterititami, silaannakkut, europamiunik attaveqarnikkut, atortussiassanik isumalluutinillu pisinnaanikkut il.il. allannguinerit pipput.

1500-kkunniit Thule kulturip aasakkut nunap timaanik atuisarnini sakkortusivaa. Sakkortussusia ukiuni untritilikkaat tulluuttut ingerlanerini allanngorarpoq.

Thulekkormiut Kitaata Qeqqanut inisseriitsiarnermik kingorna nunap timaata isumalluutaanik iluaqutiginninnerat aallartippoq, ilaatigut nunap timaani tammaarsimaaffissuarmi Aasivissuarni Kangerlussuup Mittarfiata avannaani takuneqarsinnaasoq.

15-1600-kkut ingerlaneranni niuernikkut attaveqarfiit pilersinneqarput, inunnik katersortitsisartut atortussiallu Ammassalimmiit Qeqertarsuup Tunuanut paarlat-tuanillu taartigiinneqartarlutik. Tamatumap nalaani nunaqarfiit attaveqaqati-giissut Kitaatalu timaani katerisimaartarfiit angisuut aasakkut atortagassat ineriartortinneqarput.

1600-kkut ingerlaneranni niuernermik sammisaqarnerup kujataamiut tunumiullu avannamut pisippaat ilaallu ingammik Nuup eqqaanut nunassipput. Illorujussuaq nassarpaat, taannalu erniinnaq Kitaanut tamarmut siaruaalluni.

1600-kkut naalerneranni 1700-kkunnilu europamiut arfanniat Davis Strædemut anngupput, taavalu Thulekkormiut europamiullu akornanni naapittarfiit aalajangersimasut pilerlutik nioqqutissanik taartigiittarfiusut.

1721-mi Nunasianngorneq ilutigalugu sinerissami nunaqarfiit nikinnaveer-sinneqarput, niuernermik attaveqartarnerit taamaatipput Niuertoqarfimmullu kisiat sammiveqalerlutik, nunat immikkoortuini nunap timaani aasisarfiit sinerissamilu ukiisarfiit akornanni nuttarneq ingerlaannarpoq 1900-kkunnilu taamaatilluni.

Inooqatigiinnikkut aaqqissugaanerup nunallu isikkuanut qimatai piusut pissusii piffissaq ingerlatillugu allanngunnguatsiartarsimapput. Allanngornerit taakku tuttoqassutsit nikerarneri allanngoraqatigisassagai ilimagineqarpoq, kisianni aamma inuiaqatigiit aaqqissuussaaneranni allanngornernut sinerissamilu ukiisarfilinni inuulluaatissanik kultureqarnermut europamiullu tunisassiaannik pisinnaanermut takussutissaasariaqarlutik (siullermik arfanniat kingornalu Nunasiannorgneq).

Nunap timaanik annertusiartortumik atuineq oqaluttuat oqaluppalaallu atorne-rujartornerannik (imaluunniit oqaluppalaat Alaskamiit Canadamiillu nassar-simasat uumarsaqqinnerannik) aamma nassataqannguatsiarpoq, Nunap Timaa uumasunik inunnillu eqqumiitsunik "najortinneqartarluni". Sinerissap nunallu timaata tulleriiaartumik, inuulluaataasumik atorneqarnerat nunallu isikkuinut taakkununga marlunnut tarnikkut tunngaveqaraluttualerneq tassaavoq ullumik-kut Inuit namminneq kulturikkut kinaassuseqarnermikkut paasinninneranni namminerlu sorlaqarnikkut tunngaviusumik aamma perorsarsimanermik tunuliaqutaasoq. Taamaalilluni ullutsinni Inuit kinaassutsimik paasinninneranni ukiut ilusiliisut nunap immikkoortuini marlunni attuumassuteqartuni kulturikkut oqaluttuarisaanerup ingerlarngi ilaapput, taannalu ilaatigut pissutigalugu najoqqutat aamma pingaarlutik.

Sermip avannaani kulturikkut eqqaassutissat amerlangaassusiat tassaavoq ilisimatusarnermut iluatinnartorpassuarnik peqarfiusoq, taakku aamma nuna taanna kulturikkut imaannaanngitsumik naleqartilerlugu.

Sarfartog-Tasersiaq: nunap timaani immikkoortumi tamaani assut angisumi pilersitat naluneqanngitsut tamangajammik Thule kulturimeersuupput. Sumiiffiit aqqi, kuuit, tatsit, nunaqarfiit nalunngilagut, inuit toqusimasut ilerrilu pillugit oqaluasaat nalunngilagut. Piniariaatsit, inussuit aaqqissuussat atortarneri il.il. pillugit paasissutissaqarpugut, kisianni assaanikkut najoqqutat aamma pilersitseriaatsinik ileqquusumit allaanerusunik imaluunniit eqqaaneqanngilluinnar-tunik peqarnera takutippaat. Assaanikkut najoqqutani oqaluttuarisaaneq imaali-allaannaq tikinneqarsinnaasuminngarnit allanngorarnerusoq toqqorsimavoq.

Tasersiami nunaqarfittallit angisuut pilersitaqarput ataasiakkaanik amerlasuunik aamma pilersitseriaaseqarput assigiinngitsunik amerlasuunik. Imminnut qanoq attuumassuteqarnerat ilisimaneqanngilaq katitigaanerallu angeqaluni kisianni nunaqarfiit angissusiat pilersitallu taama amerlatigisut sivisuumik atorneqar-simanermik ersersitsisuutigalutik aamma piffissat assigiinngitsut assigiinngit-

sumik pissusilersoriaasiisa nunassittariaasiisalu imminnut ilarunnerannik ersersitsisupput. Taamaammat pilersitani kisianni aamma issumi eqqaannilu nunami assaalluni misissuinerit sukumiilluinnartut pisariaqarput aqqusaar-simasat nunaqarfiusimasuni angisuuniittut nassuiassagaanni.

Nunaqarfiusimasut misissorneri assaanerit pisoqaassusilersuinerillu ilanngul-lugit Thule kulturip isumalluutiniq iluaquteqarneranut atatillugu periaasissakkut allanngortitsisinnaassusia pillugu nutaamik paasisimasaqassuseqalersitsissaaq, paasissutissarlu taanna uumassuseqartuni ataqatigiissuni ukiut untritilikkaat ingerlaneranni tuttoqassutsit pissusissamissut allanngorarnert paasinarsarnis-saannut atorreqarsinnaavoq.

Niuertoqarfinni/illoqarfinni inuiaqatigiinnikkut pissutsit allanngorsimasut kinguneraat Tasersiamut piniariarsuarnert 1900-kkut aallartilaarneranni taamaatinneqartut. Tamatuma kinguneraa nunap immikkoortua taanna ullumikkut piffissat nutaanerit qanoq iliornerinit sunnerneqarsimanngitsutut oqaatigineqarsinnaalluni, taamalu nunaalluni kulturilik ukiunik 4.000-inik pisoqaassusilik attorneqarsimanngitsut asseqanngilluinnartorlu, Kitaani Inuit oqaluttuarisaaneranniinnangajak ersersitsisoq kisianni aatsaat sinerissami kulturikkut oqaluttuarisaanikkut ingerlannginut atatillugu paasineqarsinnaasoq.

Maniitsumiit kujammut Thule kulturip pissusia allanngorpoq qimusseq atornee-rummat immallu sikuneq ajortup qaannamik piniarnerup pingaarnerutilernera kinguneralugu.

Oqaasiinnarmik oqaluasaat inuit Kangaamiuniit Sarfartoq-Tasersiamut atatiler-paat, Kangerlussuakkut immakkut angalasarsimallutik.

Maniitsumiit inuit ilaat kujammut Kangerlussuatsiakkut qoororlu Ujaraannaq atuarlugu Tasersiamut atassuteqarsimasinnaapput, nunaqarfiit angilluinnartut ilaat ataaseq Ujaraannaap paavani ippiarami.

Nuup eqqaa Thule kulturimiit nunaqarfikorpassuaqarlunilu pilersitanik ulikkaar-poq, ilisimasat oqalulluni ingerlateqqitat, nunap immikkoortuani oqaluttuari-saaneq aamma itsaaniilli eqqaassutissat oqaluttuarisaanermut minnerpaamik 1600-kkunnut kingumut atasumut kattutitinnissaannut nalinginnaanngitsumik periarfissagissaarpoq. Aavartarneq aamma ukkusissanik peqarluarnera Thule kulturikkormiut niueqatigiittarneranni pingaartuusimapput. Kangerup eqqaani arlalinni assaasoqartarsimavoq kisianni kangerluppasinnerusumi ikittuinnarni assaasoqartarsimalluni.

Nunap immikkoortuani misissuiffiusumi nunaqarfiusimasut pingaarnermik Tarsartuup Tasersuanut (6g) tatsinullu eqqaaniittunut atasuupput. Nuna tamanna atsikujuppoq tikikkuminartuullunilu imatut inngittuunik qaqqaqarani. Isorartuunik qoroqanngilaq qanoq ittuussutsinik assigiinngitsunik pilersitalinnik. Kangerlummiit aaffaq aqut pisariitsoq isorartunngitsorlu atuarlugu tikittari-aavoq. Kangerlummiit nunap timaanut aqqutaani tammaarfiugallartussanik imaluunniit aqgutit nalunaaqutsersornissaannut inussuit aaqqissuussat piuminaaqisut pilersiortornissaat pisariaqartinneqarsimanngilaq. Tassa tikinne-qarnissaanut tammaarfiunissaanullu pissutsit Tasersiaminngarnit allaanerulluinnarput. Tamanna ilutigalugu Nuup eqqaani Maniitsuminngarnit Nuuminngarnillu allaanerulluinnartumik nunassittariaaseqarpoq "kangerlummi-oqarlunilu" sineriammioqarmat. Kalaallit Nunaanni allami tamanna takussaangilaq. Nunap timaani nunaqarfiit Nuullu eqqaani inuit immikkoortitaartut assigiinngitsut akornanni imminnut atassuteqarneq ilisimaneqanngilaq. Kikkut isumalluutit soorliit ukiup qanoq ilinerani iluaqutigisarpaat? Nunap timaani misissuinerit itisilerisut sunniivigeqatigiinnerup pingaartup taassumap paasinarsarnissaanut periarfissiisinnaapput.

Pilersitseriaatsit aamma nunaqarfiit aaqqissugaanerisa katitigaanerat pisariinnerorpasikkaluarpoq. Nunaqarfikuni arlariinni illut allami takusimanngisat ujaqqanik qarmallit qaarajuttunik qaallit Aalup Kangermiup imilersarissanik qalipassimasaani aamma takutinneqartut nanineqarsimapput. Allappoq qangarsuarli napparneqarsimasut tamatumalu ilimanarsisippaa Aalup nalaani Inunnut atassuteqalersitsisunik tigussaasumik ilisimasaqartoqanngitsoq. Sumit pinngorfeqarnersut suli manna tikillugu ersarissumik ilisimaneqanngilaq.

Thule kulturikkormiut iliviliortalerput ataasiakkaallu naluneqanngillat. Taamaak-kaluaq ilerriit ilimagisamit ikinneralaarsuupput kisianni nunap ilusaani allaniis-sinnaapput. Nunap immikkoortui sinerissamut qanittut kisimik annerusumik nalunaarsorneqarsimapput.

2.5 Europamiut nalaat

Arfanniat Kalaallit Nunaanni aalajangersimasumik nunami aallaavissarsin-ngisaannarput. Qallunaat/norgemiut nalaat 1721-mi Hans Egedep tikiunneragut aallartippoq, Kangermi kingornalu Nuummi nunalilluni. Tamatuma kingorna Kitaani qallunaat aalaakkaasumik najuunnerisa pilersikkiartuaarnerat pilerpoq. Niuertoqarfiit pilersinnerisigut taakkulu kalaallinit piniartuusunit akuttunngitsumik tunisiffigineqartarnissaannik pisariaqartitsinerat aqgutigalugu inuit taakku Niuertoqarfimmut, Oqaluffimmut europamiullu tunisassiaannut atatinneqalerput. Nunat immikkoortuisa akornanni niuorneq immikkoortup ataatsip iluaniilerpoq

innuttaasullu ukiup kaajallakkiartornerani nunap ilaani ataatsimi kaajalukaa-lerput; niueriaaseq Niuertarfiup nioqqutissanik aalajangersimasunik pisaria-qartitaanut il.il. naleqqussarneqarpoq.

1900-kkut aallartilaarneranni inooqatigiinnikkut atorluaaniarnikkullu pissutsit allanngorfiupput, inuit nunaqarfik tamaat nunap timaanut piniariarlutik nuuttarun-naarnerannik kinguneqartoq. Umiaq oqittoq qajarlu qajannartoq atorunnaarput umiatsianillu qisuusunik oqimaatsunik taarserneqarlutik. Nunap "timerpiaa" orninneqartarunnaarpoq piniariartarfiillu annerusumik sinerissami pilersinne-qarlutik. Taamaalilluni nunap timaata isumalluutaanik iluaqutiginninnermi nunaqarfileriaaseq inuit itsarnitsat periaasiannut eqqaanartoqarpoq.

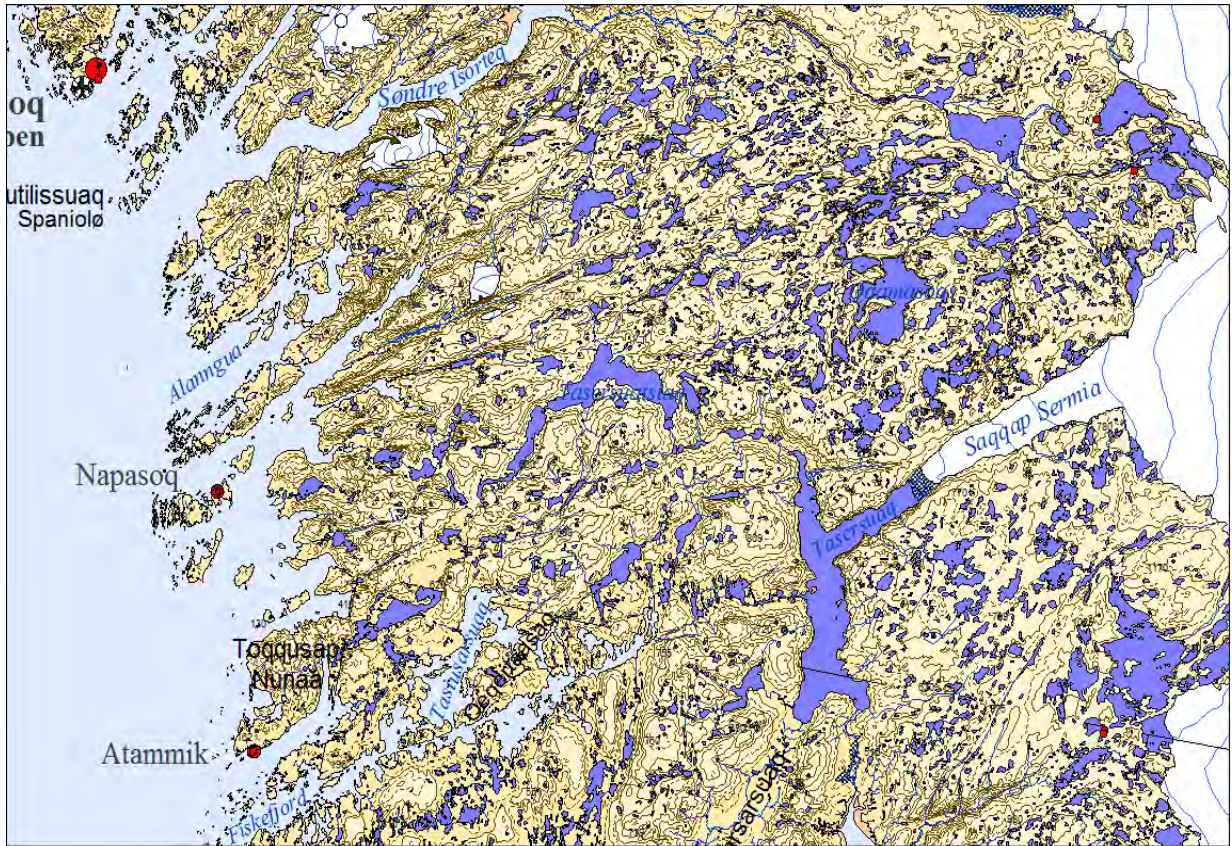
Kulturikkut eqqaassutissat immikkut ittut Nunasiaalernerup nalaata inernerattut immikkut taaneqarsinnaasut takuneqarsinnaanngillat, soorlu illuaqqat piniariar-tarfiusut, tunioraaviit il.il. Tuperfikut ilaat ataasiakkaat kipparinnerupput soorlu tupit annoraaminermi sanaat inikui; tuperni allani qeqqani maanna "petroli-utortup" toqqavianik ujaraqalerpoq: immikkoortut piffinnik nutaanik nalunaartut.

Nunasiaalernerup ugguuna imminut ersersinneruvoq inooqatigiinnik aqqissuus-saanermi allanngornerit allaqqunneqarsinnaanngitsut pilersimmagit, ilaatigut illorujussuit ("illut takisuut") ilaqtuariinnik amerlasuunik najorneqartut atorneri 1700-kkunni atorunnaarlutik. Inuiaqatigiit aqqissuussaanerisa allanngortinne-qarnera allaqqutassaangitsoq inoqutigiinnit illuni inoqutigiinnik amerlasuunik inigineqartuninngaanniit inoqutigiinnut illuni inoqutigiinnik ataatsinik inigineqartunut immaqa aamma nunap timaani nunaqarfiit atorneqartariaasianni 1700-kkullu aamma 1800-kkut ingerlaneranni imminnut naleqqiullugit qanoq inissinneqartarneranni takuneqarsinnaassannguatsiarpoq.

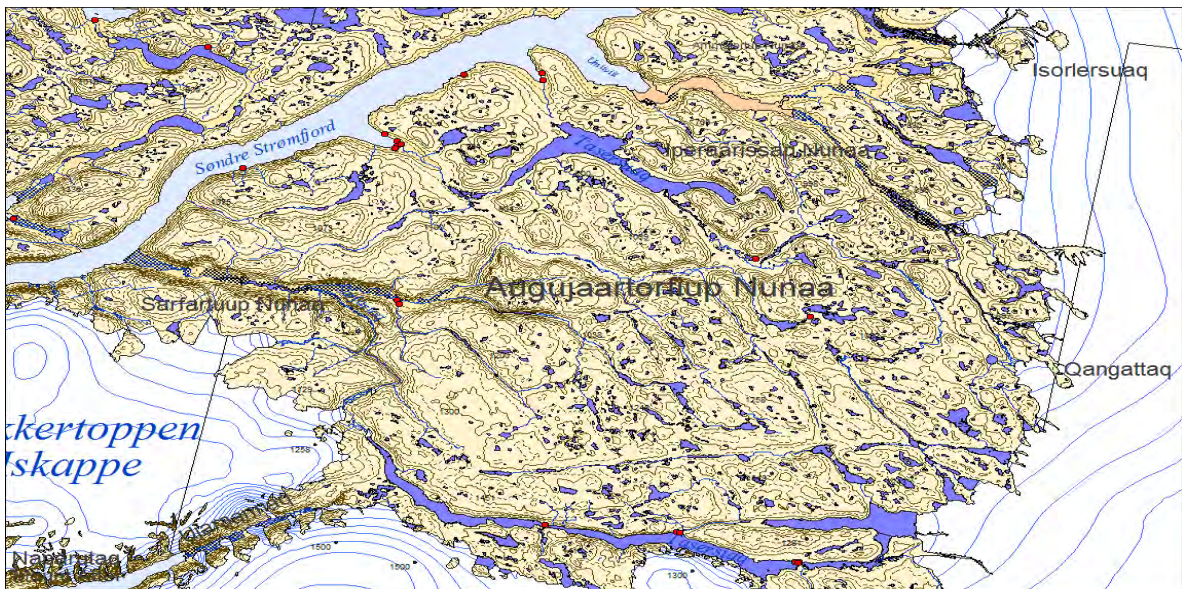
Allannguinerit allat tassaapput aallaasit eqqunneqarnerat piniarnermi pissutsinik allangortitsisut; allannguinerit taamaattut piniakkat nikerarnerat ilanngullugit inussuit aqqissuussat aamma inuit ataasiakkaat toqqorlutik eqqarfissaasa atorneri allanngortippaat.

Kristumiunngortitsineq nunami illernartitaanngitsumi ilisisarnerup annikillineranik kinguneqarsimannguatsiarpoq.

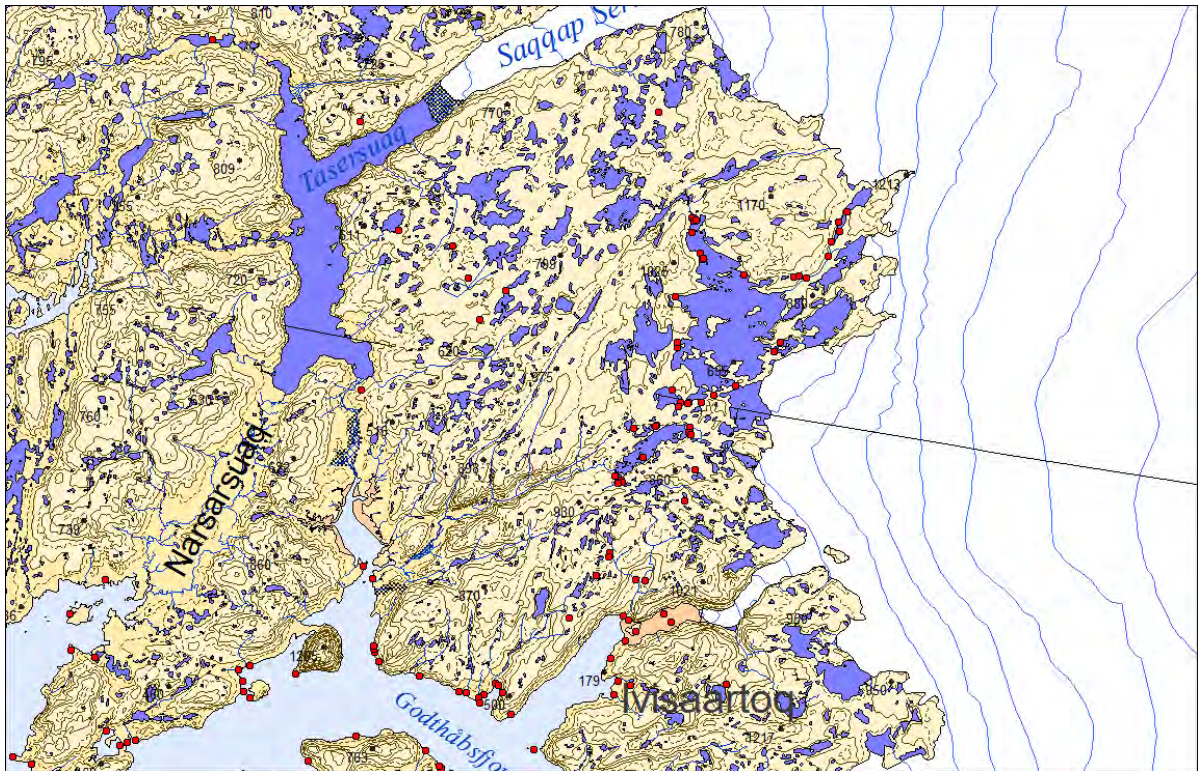
3.0 Nunap assingi



Takussutissiaq 5, Nunap immikkoortui Isuup Tasia (7d) aamma Tarsartuup Tasersua (6g). Nunap assinga toorneeqqat atorlugit inuit itsarnitsat nunaqarfikuinik takutitsisoq, K.i.s. ukioq 2.400 missaaniit – K.i.k. ukioq 100 tikillugu

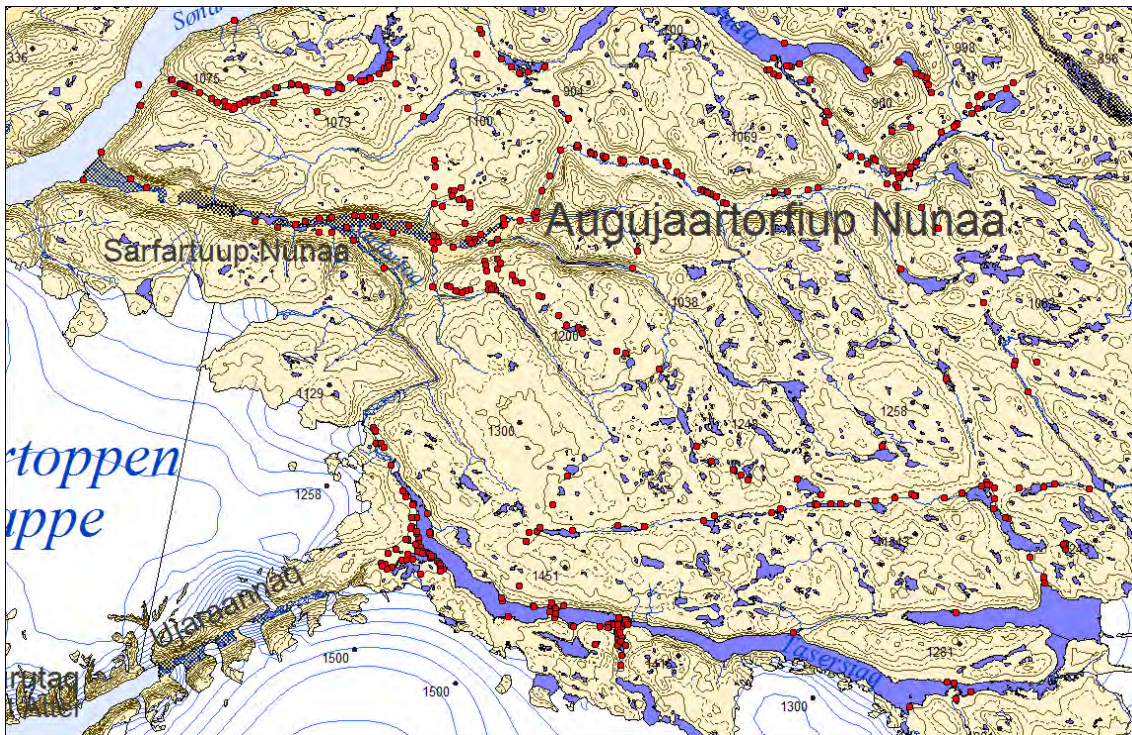


Takussutissiaq 1, Nunap immikkoortua Tasersiaq (7e). Nunap assinga toorneeqqat atorlugit inuit itsarnitsat nunaqarfikuinik takutitsisoq, K.i.s. ukioq 2.400 missaaniit – K.i.k. ukioq 100 tikillugu



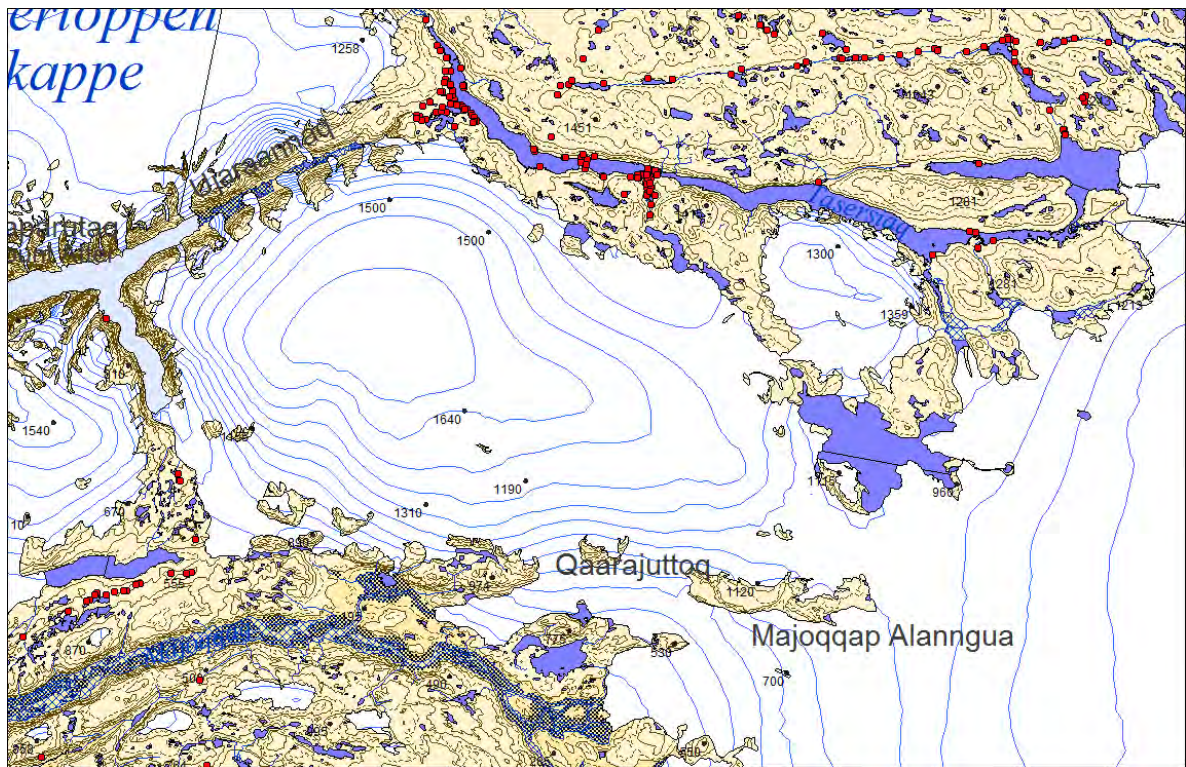
Takussutissiaq 2, Nunap immikkoortua Tarsartuup Tasersua (6g).

Nunap assinga toorneeqqat atorlugit Thule kulturip nunaqarfikuinik takutitsisoq, ukioq 1300-p missaaniit – ukioq 1900 K.i.k tikillugu



Takussutissiaq 3, Nunap immikkoortui Tasersiaq (7e) aamma Sarfartuq.

Nunap assinga toorneeqqat atorlugit Thule kulturip nunaqarfikuinik takutitsisoq, ukioq 1300-p missaaniit – ukioq 1900 K.i.k tikillugu



Takussutissiaq 4, Tasersiap (7e) eqqaani kujammullu nunap immikkoortua.

Nunap assinga toorneeqqat atorlugit Thule kulturip nunaqarfikuinik takutitsisoq, ukioq 1300-p missaaniit – ukioq 1900 K.i.k tikillugu. Toorneeqqat aappalaartut uiguleriissut ataani saamiata tungaani ittut kabelit aqqutissaata 2009-p aasaanerani misissornerani nanineqarput. Tassaapput itsarsuarnitsanik misissuiner-mut tunngatillugu Maniitsumi inuit Sermersuup eqqaani nunatanilu piniariar-tarfiusumut aqquteqarnera pillugu oqaluttuarnerinut uppersaaneq.